

Література

1. Пономаренко В.С. Механізм санаційного управління підприємством. засади формування та моделі реалізації : монографія / Пономаренко В.С., Расвнєва О.В., Степуріна С.О. – Харків : ВД "ІНЖЕК", 2009. – 212 с.
2. Багацька К.В. Фінансовий механізм санації підприємств : монографія / К.В. Багацька. – К. : Вид-во "Кондор", 2006. – 322 с.
3. Копилук О.І. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навч. посібн. / О.І. Копилук. – Львів : Вид-во УАД, 2005. – 398 с.
4. Великий Ю.М. Управління фінансовою санацією : навч. посібн. / Великий Ю.М., Косарева І.П., Прохорова В.В., Майборода О.В. – Харків : ВД "ІНЖЕК", 2007. – 368 с.
5. Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" № 1790-VI від 30.06.1999 р.

Фома И.Б., Мацюра Н.П. Оценивание методов государственной санационной поддержки производственных предприятий

Охарактеризованы методы государственной санационной поддержки предприятий. Рассмотрена зависимость применения того или другого метода от конкретных характеристик предприятия. Определены преимущества и изъязны государственной поддержки предприятий.

Ключевые слова: финансовая санація, санационная стратегия, государственная финансовая поддержка, бюджетное финансирование.

Khoma I.B., Macyura N.P. Estimation methods of state sanation support production enterprises

The methods of state sanation support of enterprises are described In this article. Dependence of application of that or other method is considered on concrete descriptions of enterprise. Certainly advantages and lacks of state support of enterprises.

Keywords: financial sanation, sanation strategy, state sponsorship, budgetary financing.

УДК 339:246 *Магістр Н.І. Хомишин; доц. Ю.І. Біленко, канд. екон. наук – Львівський НУ ім. Івана Франка*

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ У СТРУКТУРІ ПОПИТУ У КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Розглянуто темпи зростання приватного споживання, імпорту та інших компонентів ВВП протягом 1990-2008 рр. Подано загальну тенденцію споживання в країнах Центральної та Східної Європи. Простежено зміни в структурі попиту, які є наслідком експортно-імпортних потоків і проаналізовано індивідуальні споживчі витрати країн ЦСЄ в 1999 та 2007 рр. Описано роль внутрішнього попиту для економічного зростання країн ЦСЄ. Досліджено відмінності між впливом імпорту на приватне споживання в різних країнах ЦСЄ за допомогою регресійної моделі.

Ключові слова: структура попиту, структура споживання, індивідуальні споживчі витрати, імпорт.

Економіка країн Центральної та Східної Європи зазнала різних випробувань, особливо після розпаду Радянського Союзу, а потім після вступу в ЄС. Така перебудова спричинила радикальні зміни у всіх секторах економіки. Тому структура попиту постійно трансформується та еволюціонує, це і є передумовою дослідження цієї теми.

Якщо поглянути на середні темпи зростання приватного і державного споживання, інвестицій, експорту та імпорту кожної країни протягом 1990-2000 рр. і 2000-2008 рр. [1], то побачимо великі відмінності. Видно, що темпи

зростання майже кожного показника набагато вищі протягом другого періоду. Порівняно з 90-ми роками відчутно змінилася ситуація у Україні: якщо в 90-х роках кожний компонент зростав від'ємними значеннями, то протягом 2000-2008 рр. бачимо протилежну ситуацію. Стрімко зросло приватне споживання – такі високі темпи зростання протягом 2000-2008 рр. не спостерігаються ні в країнах ЦСЄ, ні загалом світі. У цей самий час зростав і імпорт України. Тобто, таке зростання приватного споживання здебільшого спричинене імпортом товарів та послуг з-за кордону. Подібна ситуація спостерігається і в Росії. Значно зросли інвестиції майже у всіх країнах. Що ж стосується державного споживання, то в кожній країні також бачимо вищі темпи зростання порівняно з попереднім періодом (табл. 1).

Табл. 1. Середні темпи зростання споживання, інвестицій, експорту та імпорту в країнах ЦСЄ

Країна	Приватне споживання		Державне споживання		Інвестиції		Експорт		Імпорт	
	1990-2000	2000-2008	1990-2000	2000-2008	1990-2000	2000-2008	1990-2000	2000-2008	1990-2000	2000-2008
Естонія	0,7	8,8	5,6	2,1	0,5	12	11	8,3	12	10,9
Словаччина	6	5,2	1,8	3,2	7,7	7,5	9,6	11,2	12,4	9,8
Польща	5,2	3,7	3,7	4,2	10,6	6,4	11,3	10,2	16,7	9,4
Болгарія	-3,7	6,3	-8,4	3,1	-5	17,2	3,9	8,8	2,7	12,1
Угорщина	0,1	3,8	0,9	1,3	9,6	1,3	9,9	11,2	11,4	10
Чехія	3	3,8	-0,9	2,2	4,6	4,5	8,7	11,8	12	10,4
Латвія	-3,9	10	1,8	2,8	-3,7	16,4	4,3	8,8	7,6	12,1
Македонія	2,2	5,1	-0,4	-0,2	3,6	4,8	4,2	3,3	7,5	4,6
Румунія	1,3	6,7	0,8	5	-5,1	12,3	8,1	10,8	6	15,8
Росія	-0,9	10,5	-2,2	2,1	-19,1	12,3	0,8	8,2	-6,1	19,7
Україна	-6,9	13,8	-4,1	2,9	-18,5	9,6	-3,6	3,2	-6,6	8

Якщо розглядати загальну тенденцію споживання в країнах Центрально-Східної Європи в абсолютних значеннях, то видно, що обсяг споживання у 2008 р. в середньому більше ніж в 1,5 раза перевищує 1990 р., хоча Угорщина і Чехія за цей період збільшили своє споживання тільки на 30 %, тоді як споживання в Румунії, обсяги якого на початку досліджуваного періоду були майже такими як у Чехії і Угорщині, зросло майже у два рази.

Словаччина, починаючи з 1991 р., почала значно поступатися Словенії. Обсяги споживання Болгарії протягом 1990-2009 рр. досить різко змінювалися, досягнувши свого мінімуму в 1997 р. Проте, порівняно з 1990 р., у 2008 р. споживання в Болгарії зросло більше ніж в 1,5 раза. Зміни в обсягах споживання в країнах Балтії мають подібну тенденцію, хоча споживання в Естонії зросло на 20 % більше, ніж у Латвії за 2008 р. порівняно з 1990 р.

Якщо подивитись на споживання Польщі і України, то до 1992 р. Україна мала перевагу, проте тенденція до зниження, яка тривала до 2000 р., привела до великого відставання України від Польщі, яка, водночас, постійно збільшувала цей показник [2]. Відомо, що обсяги споживання тісно залежать від експорту і імпорту товарів та послуг відповідної країни.

У більшості країнах ЦСЄ попит на внутрішньому ринку виступає головним двигуном економічного зростання. Але в деяких державах його роль поступово слабшає. Болгарія, Естонія, Латвія, Угорщина – ці країни переживають сьогодні спад приватного споживання, що виливається в більш низький рівень внутрішнього попиту. Щоправда, в інших країнах упевненість споживачів все-таки не похитнулася. У Польщі – завдяки індексації пенсій і виплат з інвалідності, а також зниженню податку на доходи фізосіб. В Естонії – у зв'язку зі збільшенням пенсій і виплат сім'ям. У Литві – завдяки підвищенню мінімальної заробітної плати, зарплат бюджетникам і зниженню податку на доходи фізосіб.

Загалом спад споживання спричиняє зниження імпорту, що начебто повинно сприятливо діяти на показник економічного зростання. Однак, крім уповільнення зростання припливу капіталу і внутрішнього споживання, є ще одна проблема – уповільнення зростання експорту. Від неї страждає і Польща, і Болгарія, і Естонія.

Унаслідок таких змін відбуваються зміни у структурі споживання. У табл. 2 наведено структуру витрат у країнах ЦСЄ у 1999 і 2007 рр. Ще у 1999 р. продукти харчування, напої займали найбільшу частину бюджету кожної розглянутої країни. Найбільші витрати на ці товари були у Болгарії (53 %) і Румунії (58 %), найменші – у Чехії і Словенії (27 %). Проте вже у 2007 р. ця частка істотно зменшилася. Причому румуни і цього разу посідають найвищу позицію, витрачаючи найбільшу частку свого доходу на продукти харчування і безалкогольні напої – 29,7 %, найменшу частку – словенці, чехи, угорці і естонці. Інші витрати збільшилися порівняно з 1990 р. Наприклад, витратам на житло належить досить велика частка: найбільша в Чехії (28,3), найменша в Литві (19,4). Витрати на відпочинок, розваги теж є важливим показником рівня розвитку країни, лідерами тут залишаються Чехія, Словенія, Словаччина, Естонія.

Табл. 2. Індивідуальні споживчі витрати в країнах ЦСЄ, % [3, 4]

Країна	Продукти харчування		Житло		Транспорт		Відпочинок і культура		Інше	
	1999	2007	1999	2007	1999	2007	1999	2007	1999	2007
Болгарія	53	21,8	13,8	24	7,3	18	6,8	14,3	19,1	21,9
Естонія	38	17	18	23,7	8	13,8	10	15,7	26	29,8
Литва	49,9	25,8	12,9	19,4	8	16,9	7,7	9,6	21,5	28,3
Латвія	41,5	22,2	17,7	24,6	9,5	11,2	8	13	23,3	29
Польща	35,6	20,9	19,1	28	9	8,6	8,4	10,2	27,9	32,2
Чехія	26,6	15,5	17,5	28,3	11	11,5	16,1	17,3	28,8	27,4
Румунія	58	29,7	13	26,3	6,7	16,9	3,9	9,2	18,4	17,9
Словаччина	33,4	17,9	15,8	31,4	8,9	8,4	13,8	16,2	28,1	26,1
Словенія	26,9	14,4	10,7	24,7	15	16,2	14,5	16,5	32,9	28,2
Угорщина	30,1	16,9	20	24,8	13,2	16,1	9,5	13	27,2	29,2

Проаналізувавши структуру споживання в різних країнах ЦСЄ, очевидно, що частка витрати на продукти харчування досить інтенсивно зменшується з року в рік. Інші витрати зростають. Значні позитивні зміни відбулися в Болгарії, Естонії, Польщі. Така ситуація є наслідком видозмін у струк-

турі експортно-імпортних потоків, результатом чого є позитивний економічний розвиток країн цього регіону.

Розглянемо відмінності між впливом імпорту на споживання в різних країнах. Для цього скористаємося регресійною моделлю, яка має вигляд: $CONSUMPTION = \alpha_1 + \alpha_2 * IMPORT + e$, де $CONSUMPTION$ – це приватне споживання, $IMPORT$ – це імпорт товарів і послуг країни, а e – похибка регресії. Дані взято у відсотковій зміні до попереднього року [5]. А результати, отримані за допомогою МНК, наведено в табл. 3.

Табл. 3. Взаємозв'язок між споживанням та імпортом у країнах ЦСЄ

Показники	Болгарія (1971- 2008)	Чехія (1991- 2008)	Польща (1971- 2008)	Угорщина (1971- 2008)	Словенія (1991- 2008)	Естонія (1991- 2008)	Україна (1991- 2008)
Залежна змінна	Споживання						
Константа	-0,2 (-0,09)	-1,4 (-0,52)	3,1 (1,42)	6,28 (3,25)	1,74 (0,75)	5,32 (1,29)	-1,56 (-0,49)
Імпорт	0,81 (7,2)	0,86 (6,78)	0,52 (2,84)	0,25 (2,07)	0,75 (4,25)	0,23 (0,8)	0,85 (7,27)
R-квадрат	0,76	0,75	0,38	0,11	0,68	0,11	0,58
Нспостережень	38	18	38	38	18	18	18

З отриманих результатів бачимо, що між імпортом і споживанням існує прямий зв'язок. Зміна в обсягах імпорту спричиняє разючу зміну в споживанні у таких країнах як Болгарія, Чехія та, звичайно, Україна. У цих країнах зростання імпорту на 1 % призводить до зростання споживання приблизно на 0,85 %. Найменший вплив на споживання відбувається в Угорщині та Естонії, проте, R-квадрат у цих країн найменші, тому і результати можуть бути недостатньо значущими. Збільшення імпорту Польщі, наприклад на 2 %, призводить до збільшення споживання тільки на 1 %. У Словенії цей вплив є трохи більший.

Отже, зростання імпорту у країнах ЦСЄ позитивно впливає на споживання. Найтривкіший зв'язок між імпортом та споживанням у таких країнах як Болгарія, Чехія та, звичайно, Україна. Найменший вплив на споживання спостерігається в Угорщині та Естонії.

Література

1. **World Bank**, World Development Indicators & Global Development Finance, [Cited 2010, April]. – Available from:
2. [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.databank.worldbank.org/ddp/home.do?Step=2&id=4&hActiveDimensionId=WDI_Ctry.
3. **UNECE**, National Accounts. – [Cited 2010, February]. [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.w3.unece.org/pxweb/database/STAT/20-ME/2-MENA/2-MENA.asp>.
4. **Puente**, Antonio (2005): The European consumer in the enlarged Union. Statistics in Focus, 02/2005. – [Cited 2010, 3 May]. – Available from:
5. [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-NK-05-002/EN/KS-NK-05-002-EN.PDF.
6. **Central statistical office**. Poland in the European Union, 2008. – P. 5. – [Cited 2009, 16 November.]. – Available from:
7. [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbr/gus/PUBL_fol_poland_in_eu_2008.pdf.

8. UNSTAT, National Accounts, Main Aggregates Database. – [Cited 2009, October]. [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.unstats.un.org/unsd/snaama/dnlList.asp>.

Хомішин Н.И., Биленко Ю.И. Основные тенденции в структуре спроса в странах центральной и Восточной Европы

Рассмотрены темпы роста частного потребления, импорта и других компонентов ВВП в течение 1990-2008 гг. Подана общая тенденция потребления в странах Центральной и Восточной Европы. Прослежено изменения в структуре спроса, которые являются следствием экспортно-импортных потоков и проанализированы индивидуальные потребительские расходы стран ЦСЕ в 1999 и 2007 гг. Описана роль внутреннего спроса для экономического роста стран ЦСЕ. Исследованы отличия между влиянием импорта на частное потребление в разных странах ЦСЕ с помощью регрессионной модели.

Ключевые слова: структура спроса, структура потребления, индивидуальные потребительские расходы, импорт.

Khomyshyn N.I., Bilenko Yu.I. The main trends of the structure of the demand in Central and Eastern Europe

It has been proven that the structure of demand constant changes. Thus, consumption structure changes significant. However, we can separate the following features: the demand for food increases slowly than income, on clothes and similar categories of goods – increases in proportion to income, the demand for housing, furniture, appliances, transport (especially private), recreation and other services grows much faster than income. Import growth in CEE influences positive on consumption. The most powerful link between imports and consumption are in such countries as Bulgaria, Czech Republic, and of course, in Ukraine. The smallest impact on consumption is observed in Hungary and Estonia.

Keywords: structure of demand, structure of consumption, individual consumption expenditure, import.

УДК 336.711.65 Доц. Т.В. Черничко, канд. екон. наук – Мукачівський ДУ

ФІНАНСОВІ ТА КРЕДИТНІ ВІДНОСИНИ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Узагальнено теоретичні підходи щодо формування змісту грошових, фінансових та кредитних взаємин у системі економічних відносин. Визначено схему взаємозв'язку між зазначеними формами економічних відносин, досліджено їхні основні функції.

Ключові слова: економічні відносини, грошові відносини, фінансові відносини, кредитні відносини, функції кредиту.

В умовах еволюційної трансформації економічної системи, покращення її якісних характеристик та зростання обсягів матеріального виробництва в значному ступені залежить від оптимізації процесу організації виробництва, розподілу, обміну та споживання. Вагоме місце в межах організаційно-економічних відносин належить грошовим, фінансовим та кредитним відносинам. Кожна з перерахованих форм економічних відносин є абстрактним узагальненням реальних господарських зв'язків.

Грошові відносини в цій сукупності є найширшим поняттям. Вони пов'язані з економічними відносинами, які виникають в процесі використання грошей, як унікального засобу обміну та пов'язані із виміром вартості (ціни) різноманітних товарів та послуг. У фаховій економічній літературі грошові відносини визначаються, як "...рух грошових зобов'язань, що забезпе-